

Da bjørnen huserte i de dype Gulset-skogene

av **Eilert** Kvernes (Varden/Skavan Miniforlag)

Det er ikke urlenge siden det var så mye bjørn i Gulset-skogene i Gjerpen at det rett og slett var farlig for folk å ferdes der.

Jeg har avlagt et besøk hos den nå 72 år gamle Hjalmar Børresen som har bodd på Gulset all sin tid. Han har selv hatt den lodne skogkjempen på nærmeste hold og far hans har virkelig opplevd å få ta karstak med bamsen - noe han forøvrig fikk bære merker etter all sin dag. Uredde har de begge vært, og utrustet med kjempekrefter gikk de ikke av veien for noe før det var tvingende nødvendig.

Bjørnen laget grav for Hjalmar Børresen

Jo gutt, jeg var bare 17 somre den gangen, sier Hjalmar Børresen og forteller nifse hendinger med en detaljhusk og glød så det fengsler. Jeg arbeidet skift på Skotfoss, og glad som jeg var i å gå i skogen, gikk jeg utenom den vanlige veien som folk brukte. Litt siden var jeg etter arbeidet, og rett opp for Kleivane la jeg meg nedpå og sovnet der.

Da var det som en lydløs skygge strøk seg like forbi ansiktet mitt, og jeg våknet ved at kaffeboksen min vellet og skranglet på en fjellknatte like ved. Jeg måtte jo lure på hvem det var som hadde bruk for kaffeboksen, og straks får jeg høre en merkelig rar brekking og knaking fra ei myr rett ved siden. Da det gikk opp for meg at det var bjørn på ferde, tok jeg bena fatt ned på veien.

Dette ble fortalt til far, og han hadde hele forklaringen. Bjørnen hadde oppdaget meg der jeg lå og sov, og han ante muligheten til å få seg noen gode måltider av 17-åringen. Stille som en katt hadde den lusket bort i myra og gravd en stor grop til å legge byttet sitt i for så å ta det igjen senere. Knakingen kom fra leddene på bjørnen, slike lyder ble det alltid når bjørnen arbeidet og var oppøst. Hadde ikke dyret vellet kaffeboksen og jeg hadde våknet, hadde den nok fått gjennomført planen sin og endet dagene mine nede mellom myrtorvene som var lagt opp. Huff, det er kaldslig å tenke på dette i dag.

Så var det en kveld far skulle hente hesten som gikk på beite i Gulset-skogen, for han skulle om morgenen kjøre en skipskiste til byen, da bror min skulle til sjøs. Flere hester gikk sammen i havna, og da han kom bort der fløy gampene som ville. Bjørnen var etter dem og hadde jaget dem ut i en blautmyr. Da far skulle jage dem over igjen, var bjørnen på den andre siden, like stri og jaget. Far fikk til sist tak i hesten sin og de andre fulgte med, men de var sinte og oppøst og ville ta far. På et visst punkt av veien gjorde alle hestene et hopp, og det viste seg da at bjørnen hadde lagt seg bak noen busker i veikanten og ville slå hestene da han visste de ville passere der.

Bjørnen tar Gulset-hesten i fanget -

En gang hadde en hest falt ned i ei våt myr så bare hodet og litt av ryggen var over torvene. Far fikk se dette, og sprang hjem og varskodde eieren. De dro tilbake med tauverk for å dra den opp, men da var ikke hesten der lenger.

Bjørnen hadde jaget den ut i myra som han visste var bløt, og hesten hadde ikke greid å komme seg opp ved egen hjelp. Denne "dyregraven" hadde sikkert bjørnen beregnet, men den hadde nok ikke regnet med at det skulle komme noen. Da den forsto at det hadde vært folk ved hesten, hadde han tatt den i fanget og båret den ut av myra og inn på tørr bakke. Bjørnen var vekk da folkene kom tilstede, men sidebena på hesten var knust etter bjørnens favntak. At bjørnen greide å løfte hesten opp av sumpen og bære den til lands, forteller ikke så lite om dens ufattelige styrke. Over myra hadde den gått nedpå med hele bakbena til kneleddet, for å "flyte" lettere oppå. Dette er vanlig når bjørnen bærer tungt over slike bløte

steder.

I kaustak med bamsen

Hjalmar Børresen var omkring 20 år den siste gangen far hans var ute for bjørn i GuIset-skogene:

- Far skulle ut i skogen en vårmorgen for å se hvordan det var med beite for kuene som skulle sleppes. Det var enda en søndagsmorgen, og han var i halvpuss og gikk med en lys høy hatt på seg.

Han spurte om jeg ville være med på skogturen, med det ble til at han reiste alene. Jeg hadde kjørt tømmer der inne om vinteren og hadde glemt igjen en kjørehake som jeg bad far ta meg seg hjem hvis han gikk den veien. Far gikk en snarvei langs ei myr, og her fikk han se en bjørn. Den sto med snuten ned i en maurtue, og hver gang mauren hadde satt seg tett i tett rundt munnen og nesene, løftet den hodet og slikket i seg maurene. Den var så liten at far var ikke redd, med da den merket at det var folk like ved, reiste den seg på to, fekte med bena og bura. Far var nå kommet helt frem til dyret, og da bjørnen slapp seg ned på fire igjen deiset den til den lyse korkehatten så den fant i bakken, og bjørnelabben skrenset nedover kinnene og øyet til far. Han hadde tatt med seg kjørehaken, og hadde den i hånden. Med denne svinget han til bjørnen i skallen så den rullet overende og ble liggende på ryggen nede i myra. Far blødde sterkt, og han satte seg ved siden av offeret sitt-og vasket blod av kinnene. Men bamsen var nok bare svimeslått, for plutselig springer den opp og bykser ut i myra og avsted så spruten står etter den. Den satte ut noen lyder som plystring og piping i det den forsvant, men far fikk gå med arr nedover kinnene etter denne nærkampen så lenge han levde. Synet ble også sterkt svekket etter basketaket.

Bjørnejegrene ble livredde -

- Min bestefar, Børre Børresen, ga en gang bort en gammel fjording til åte for bjørnen, som hadde vært lei med sauene et år. To karer skulle ligge ved åta, og far leide hesten innover skogene der den ble skutt. Om kvelden gikk jegerne opp til åta, og utpå natten kom bjørnen. Den gikk da rett på hesten, og bura og var vond. Karene ble så livredde at de plaffet og skjøt helt vilt mot åta til de ikke hadde ammunisjon igjen. Da stakk de hjem igjen i en viss fart.

Bestefar ble ergerlig på de toskne karene, og far mente man fikk legge ut selvskudd. Det ble gjort. Flere gevær ble surret godt fast rundt åta, og fra avtrekkerne gikk det tråder som var bundet til hesteskrotten. Bjørnen kom på åta igjen den, men da den begynte å husere litt med hestekadaveret gikk skuddene av etter hvert. De var innstilt med peiling på åta, og bjørnen fikk flere kuler i seg så den lå død da det kom folk tilstede.

Det så ut som om bjørnen hadde en fast rute den fulgte over Bjønnedalane, og da gjorde den seg alltid bemerket på et eller annet vis. -

Hjalmar Børresen har et oppkomme av historier fra Gulset-traktene i eldre tid, og han husker det som er blitt fortalt fra sin bestefars og oldefars dager.

- Før det kom bro her nede over Falkumelven, var det å bruke flåte. En gang hadde bestefar vært borte på Falkum med parhester og gjort noe onnearbeid. Det var en hingst og ei hoppe, og de gikk som vanlig med mellomtau. Da de var midt ute på elven slo hingsten etter hoppa, som trakk seg litt ut til siden. Da ble det for mye overvekt, og det bar i vannet med alle tre. Bestefar kom seg nå opp på flåten, men hestene så han ikke noe sted. Han fryktet at de var druknet, så dypt som det var. Da får han se to hestehoder komme opp av vannet et stykke lenger nede, og gampene vasser opp på land. De hadde da gått på bunnen et langt stykke før de kom opp og tok til lands.

Bankassereren gikk i vannet -

- Men han er nok ikke den eneste som har gått i Falkumelven med klærne på. Da jeg selv var 4 år gammel, fikk mor høre skrik og rop om hjelp der nede. Hun får se en mann her fra stedet som huker seg under vannflaten inne på grunnen, og hun roper ned og spør hva det er for tull. Han påstår at han holder på å drukne, men det tror ikke mor noe på. Han kom seg på land ved egen hjelp, men pengeskrinet, som han hadde med seg i prammen, var forsvunnet i elven, sa han. Han var nemlig kasserer i en bank og hadde som vanlig pengeskrinet med seg hjem. Det ble forhør etterpå, og mor var vitne. Mange år etterpå ble pengeskrinet funnet i en vegg på Gulset, og der lå det godt gjemt - men låsen var brukket opp. Skrinet var altså ikke gått i Falkumelven likevel, og spillet med mannen i elven var nok godt gjennomtenkt. - -

Borge, far til Hjalmar Børresen, var lenge en av Skiens største slaktere og drev en god forretning. Men så kom bybrannen, og etterpå ble ikke slakteriet startet opp igjen. Han var med på slukningen den gangen, og et av de mange hundre minnene som den dramatiske brannen etterlot seg, har han fortalt. Et bryggeri var redd for at det skulle bli storbrann i all spriten som lå lagret, og store kagger ble tømt ut så det flommet nedover rennesteinen. Folk i hopetall glemte at byen brant, de kastet seg langflate langs rennesteinen og supet og drakk av den dyrebare bekken som flommet nedover. En mann var blitt døddrukken etter dette, og Borge Børresen fant ham der han lå på bakken like ved siden av kirken idet varmeflammene skulle til å slikke over ham. Borge hadde den lille datteren sin på armen, men han var sterk og hugg tak i bena til den døddrukne og dro ham ned på mudringen der det var nokså ufarlig å ligge for stakkaren.

Det er synd at så mye interessant lokalhistorie skal forbli hos de eldre som har fortellinger i hundrevis direkte fra de riktig gamles munn. En dag står vi kanskje overfor det faktum at vi ikke har noe sikkert å holde oss til lenger når det gjelder mange gamle minner og sannferdige historier fra folkelivet og annet på hvert enkelt sted. - Vi har ikke bruk for dem heller, vil kanskje noen si. Jo, det er nettopp det vi har. Og mer verdifulle vil de bli etter hvert som årene svinner hen og gjemmer mangt for alltid. -

Jordskjelvet i 1904 Varden 24/10 1904 (Skavan Miniforlag nr 15)

I går søndagformiddag ved ½ 12 - tiden - midt under gudstjenesten - merkedes et heftig jordskjelv, som på mange steder fik folk til å fare op i forfærdelse. I mangfoldige kirker for menigheten op og styrtede på dør, så der truende med å bli ren strengsel. Heldigvis hører man intet om, at noen er kommet til skade av større betydning.

I kirken her ble prekenen avbrudt en stund, idet folk strømmende til dørene. Et par av sidedørene holdtes låsede for å undgå træk; dette voldt lidt sammenstimlen, men man fik dog snart døren op. En del damer besvimede i kirken. Også omkring i husene kom der til besvimelser, dajordskjelvet indtraf.

Dette opfattede høist forskjellige på de forskjellige steder. De fleste synes å være enige om å ha hørt en sterk dur, så kom et stød og derpå et meget sterkere, som bragte husene til å knage, brage og svaie, man kunde se at de rystede og mange frygtede at de skulde styrte sammen. Hele fenomenet varede kun 12-13 sekunder; men sekundene forekom mange så lange, at flere syntes det varede op til et par minutter.

Da jordskjelvet var på det sterkeste, fik man en fornemmelse omtrent som man holdt på å synke ret ned gjennom jorden.